د لوړو زده کړو وزارت

ننګرهار پوهنتون

حقوقو او سیاسي علومو پوهنځی

حقوق جزا او جنایی علومو ډیپارتمنت

د جزائي دعوې په مختلفو پړاوونو کې د مظنون، تورن او مدافع وکیل وجایب

(د لیسانس پایلیک)

ترتیب کوونکي: سلماء ساپۍ

لارښود استاد: پوهنوال محفوظ الله عارفي

Ketabton.com

کال: ۱۴۰۰ ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ!

زه خپل دا مونوګراف د الله تعالی دريو سپيڅلو مخلوقاتو (پلار، مور او ښوونکو) او د حقوقو او شرعياتو پوهنځيو محصلينو، فارغانو او اړونده مسلک مينوالو ته او په ځانګړې توګه پوهنوال محفوظ الله (عارفي) استاد ته، چې د موضوع په انتخاب او جوړښت کې يې راسره همکاري کړې ده؛

ډالۍ کووم!

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننلیک

قال رسول الله صلی الله علیه وسلم «لا یشکر الله من لا یشکرالناس» د هر څه دمخه د الله تعالی له مهربانۍ او احسان څخه ډیر شکر اداء کوم، چې په عافیت او کامیابۍ سره یې تر دې دمه راته د زده کړې توفیق راکړ. په دویم قدم کې د دریو سپیڅلو مخلوقاتو څخه نړۍ مننه کووم:

- ✓ هغه څوک چې بې وسه او ناتوانه شول، تر څو مونږ وړتیا او توانایي ته ورسیږو؛
- ✓ ویښتان یې سپین شول، تر څو زمونږ مخونه سپین شي او وځلیږو او
- ✓ په مینه وسوځېدل، تر څو زمونږ وجود ګرم کړي او زمونږ لاره روښانه شي، چې هغه زمونږ پلرونه، میندې او زمونږ ښوونکي دي.

د خپل لارښود استاد محترم پوهنوال محفوظ الله (عارفي) څخه ځانګړې مننه کووم، چې د مونوګراف د ترتیب، جوړښت او سمون په برخه کې یې راسره همکاري وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډيز

د ۱۳۹۳ ل کال جزائي اجراآتو قانون د مظنون او متهم حقوقو ته اشاره کړی؛ مګر د مظنون او متهم وجايب يې نه دي ذکر کړي، چې يوه قانوني خلا ده. په نوموړي قانون کې د مظنون او متهم د وجايبو په اړه د وضاحت نشتون له يو خوا د قضاتو، څارنوالانو او مدافع وکيلانو سؤ استفادې ته زمينه مساعده کړې ده او له بل پلوه د حقوقو او سياسي علومو او شرعياتو پوهنځيو محصلين او فارغان د عمل په ډګر کې د مظنون او متهم له وجايبو څخه ناخبره دي. اساسي پوښتنه دا ده، چې آيا مظنون او متهم ته د جزائي اجراآتو په مختلفو پړاوونو کې کوم وجايب راجح کيږي يا نه؟

د څيړنې موندنې ښيي، چې هر کله يو څوک د حقوقو درلودونکي وي، نو په مقابل کې د وجايبو لرونکي هم دي. جزائي اجراآتو قانون کې د مظنون او متهم د وجايبو په هکله د وضاحت نشتون يوه قانوني خلا ده، چې مقننه قوه بايد دغه قانوني خلا رفع کړي او د جزائي اجراآتو قانون کې د مظنون او تورن د حقوقو ترڅنګ د هغوی مکلفيتونه (وجايب) هم ذکر کړي.

همدارنګه، که د حقيقت تثبيت د مظنون يا تورن له همکارۍ پرته ناممکن وي او مظنون يا تورن هم امتناع وکړي، لکه ځان اړينو معايناتو ته نه وړاندې کول، نو د دې دپاره چې مربوطه مسؤلين له ستونزې سره مخ نشي او عدالت په واقعي شکل تأمين شي، په دې اړه بايد قانون جوړونکي د مظنون او تورن د وجايبو تر عنوان لاندې وضاحت ورکړي او له مربوطه مسؤلينو سره په لازمې همکارۍ مکلف وګڼل شي.

په همدې توګه، مظنون او تورن بايد مکلف وګڼل شي، چې د تحقيق په جريان کې يا د قضائي رسيده ګۍ په وخت کې که خپل د اوسېدو ځای ته بدلون ورکوي، نو د محل د تغير په اړه د محل پوليسو ته خبر ورکړي.

په دغه څېړنه کې له کتابتوني ميتود او لومړنيو (قوانين) او ثانوي سرچينو (کتابونو) څخه استفاده شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سریزه: ۱
ستونزه: ۱
د موضوع د اختیار لاملونه: ۱
د موضوع اهمیت: ۲
د موضوع هدف: ۲
پوښتني یا فرضيې: ۲
تېرو لیکنو ته کتنه: ۲
څېړنیزه تګلاره: ۳
لومړی فصل: د مظنون او تورن پېژندنه: ۴
لومړی مبحث: د مظنون او تورن پېژندنه: ۴
لومړی مطلب: د مظنون پېژندنه: ۴
دويم مطلب: د تورن پېژندنه: ۴
دويم مبحث: د مظنون او تورن توپير: ۴
دويم فصل: د مظنون او تورن وجايب: ۶
لومړی مبحث: د کشف په مرحله کې د مظنون او تورن وجايب:............................ ۶
لومړی مطلب: د کشف لغوي او اصطلاحي مفاهيم:.. ۶
لومړی جز: د کشف لغوي معنی: ۶
دويم جز: د کشف اصطلاحي تعريف: ۶
دويم مطلب: د کشف په مرحله کې د مظنون او تورن وجايب: ۶
دويم مبحث: د مظنون او تورن وجايب د تحقيق په مرحله کې: ۷
لومړی مطلب: د تحقيق لغوي او اصطلاحي مفاهيم:.. ۷
لومړی جز: د تحقيق لغوي معنی: ۷
دويم جز: د تحقيق اصطلاحي تعريف: ۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم مطلب: د تحقيق په مرحله کې د مظنون او تورن وجايب: ۷

درېيم مبحث: د محاکمې په مرحله کې د تورن وجايب: ۹

لومړی مطلب: د محاکمې لغوي او اصطلاحي مفاهيم:..۹

لومړی جز: د محاکمې لغوي معنی:...۹

دويم جز: د محاکمې اصطلاحي تعريف:...۹

دويم مطلب: د محاکمې په مرحله کې د تورن وجايب:...۹

درېيم فصل: د عدلي تعقيب په مختلفو پړاوونو کې د مدافع وکيل وجايب: ۱۱

لومړی مبحث: د عدلي تعقيب پېژندنه او د مدافع وکيل وجايب: ۱۱

لومړی مطلب: د عدلي تعقيب پېژندنه: ۱۱

لومړی جز: د عدلي تعقيب لغوي معنی: ۱۱

دويم جز: د عدلي تعقيب اصطلاحي تعريف: ۱۱

دويم مبحث: د مدافع وکيل پېژندنه او د هغې وجايب د عدلي تعقيب په مختلفو پړاوونو کې: ۱۱

لومړی مطلب: د مدافع وکيل پېژندنه: ۱۱

دويم مطلب: د مدافع وکيل وجايب: ۱۲

لومړی جز: د مدافع وکيل وجايب د خپل مسلک پر وړاندې:..۱۲

دويم جز: د خپل مؤکل پر وړاندې د مدافع وکيل وجايب: ۱۳

درېيم جز: د قضائي مراجعو پر وړاندې د مدافع وکيل وجايب: ۱۸

څلورم جز: د نورو وکيلانو او همکارانو پر وړاندې د مدافع وکيل وجايب: ۱۹

پنځم جز: د مدافع وکيلانو د ټولنې پر وړاندې د مدافع وکيل وجايب: ۲۰

پايله: ۲۲

وړانديزونه: ۲۳

مأخذونه:...۲۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

د جزائي اجراآتو قانون چې معمولاً جزائي دعوی ته د رسیده ګی له پروسیجر (شکلیاتو) څخه بحث کوي، د مظنون او متهم حقوق په کې په څرګنده توګه ذکر شوي دي؛ مګر د مظنون او تورن له وجایبو څخه په کې ښکاره او واضح یادونه نه ده شوې. اساسي پوښتنه دا ده، چې آیا مظنون او تورن ته د جزائي دعوی په مختلفو پړاوونو کې کوم وجایب راجح کېږي یا نه؟
همدارنګه، د مدافع وکیل وجایب د مدافع وکیلانو قانون په ۱۳ ماده کې اجمالي ذکر شوي، مګر په دې لیکنه کې پرې تفصیلي بحث شوی دی. د جزائی اجراآتو په قانون کې د مظنون او تورن د وجایبو په اړه د وضاحت نشتون یوه قانوني خلا ده، چې باید رفع شي د او د مظنون او تورن حقوقو تر څنګ د هغه وجایب هم په واضح توګه ذکر شي؛ تر څو له یوې خوا په ټولنه کې جنائي عدالت په ښه شکل تأمین شي او د قضاتو، څارنوالانو او مدافع وکیلانو د سؤ استفادې مخنیوی وشي او له بل پلوه د حقوقو او سیاسي علومو او شرعیاتو پوهنځیو محصلین او فارغان په دې وپوهېږي، چې په عمل کې مظنون او تورن ته د جزائي اجراآتو په مختلفو پړاوونو کې کوم وجایب راجح دي او کوم وجایب (مکلفیت) ورته نه دی راجح.

په دې څېړنه کې لومړی د موضوع په اهمیت، هدف او دې ته ورته موضوعاتو رڼا اچول کېږي، بیا موضوع په درې فصلونو کې تر بحث لاندې نیول کېږي، چې په لومړي فصل کې د مظنون او تورن پېژندنه، په دویم فصل کې د جزائي اجراآتو په مختلفو پړاوونو کې د مظنون او تورن وجایب او په درېیم فصل کې د عدلي تعقیب په مختلفو پړاوونو کې د مدافع وکیل وجایب، د شرعي او قانوني دلایلو په رڼا کې څېړل کېږي. په پای کې د موضوع پایله او یو سلسله وړاندیزونه شتون لري.

ستونزه

د ۱۳۹۳ ل کال جزائي اجراآتو قانون د مظنون او متهم حقوقو ته اشاره کړې او هم لیکوالانو په دې ارتباط لیکنې کړي؛ مګر د مظنون او متهم وجایب نه کوم قانون ذکر کړي او نه په دې ارتباط چا لیکنه کړې، چې دا یوه قانوني خلا ده. بناءً، د دغه قانوني خلا او ستونزې د رفع دپاره مې اړینه وګڼله، چې په دې ارتباط څېړنه او لیکنه وکړم.

د موضوع د اختیار لاملونه

د محصلی دورې په پیل کې د جزائي اجراآتو قانون له مطالعې څخه راسره دا پوښتنه وه، چې آیا مظنون او تورن د جزائی دعوی په پړاوونو کې کومه وجیبه او مکلفیت لري یا نه؟ ځکه چې په قانون کې یې صرف له حقوقو څخه یادونه شوې ده، مګر له وجایبو څخه یې هیڅ یادونه نه ده کړې، نو اړینه مې وګڼله چې په دې موضوع لیکنه وکړم او اړونده ارګانونه دغه قانوني خلا ته متوجه شي.
همدارنګه، که څه هم د مدافع وکیل وجایب د مدافع وکیلانو په قانون کې ذکر شوي، مګر وضاحت او تفصیل ته اړتیا ده او د دغه وجایبو د وضاحت او په ښه شکل د پوهېدو لپاره مې اړینه وګڼله، چې د مظنون او تورن د وجایبو تر څنګ د مدافع وکیل له وجایبو څخه هم تفصیلي یادونه وکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوع اهمیت
د دغه څېړنې لوستل د حقوقو او سیاسي علومو او شرعیاتو پوهنځیو محصلینو او فارغانو، څارنوالانو، مدافع وکیلانو او حقوقپوهانو ته ډېر ګټور دي؛ تر څو له یوا حقوقپوهان او قانون جوړونکي دغه قانوني خلا ته متوجه شي او رفع یې کړي او له بل پلوه د حقوقو او سیاسي علومو او شرعیاتو پوهنځیو محصلین او فارغان پدې وپوهیږي چې مظنون او تورن ته د جزايي دعوې په (کشفي، تحقیقاتي او محاکماتي) پړاوونو کې کوم وجایب راجح دي او کوم وجایب نه دي راجح. همدارنګه، د دغه قانوني خلا په رفع سره به د قاضیانو، څارنوالانو او مدافع وکیلانو د سؤ استفادې مخه هم ونیول شي. په همدې توګه، دوی به په دې هم وپوهیږي چې مدافع وکیل د خپل مسلک، مؤکل، قضایي مراجعو، نورو وکیلانو او همکارانو او د مدافع وکیلانو د ټولنې پر وړاندې د کومو وجایبو دراودونکی دی.

د موضوع هدف
په دې موضوع د لیکنې هدف دا دی، چې قانون جوړونکي دغه قانوني خلا ته متوجه شي او رفع یې کړي، تر څو د مربوطه اشخاصو د سؤ استفادې مخه ونیول شي. همدارنګه، د حقوقو او سیاسي علومو او شرعیاتو پوهنځیو محصلین او فارغان په دې و پوهیږي، چې عملاً مظنون او تورن ته د جزائي دعوې په مختلفو پړاوونو کې کوم وجایب راجح دي او د کومو وجایبو په سرته رسولو مکلف نه دي. په همدې توګه، د مدافع وکیل د وجایبو په هکله به تفصیلي معلومات ترلاسه کړي.

پوښتنې یا فرضیې:
اساسي پوښتنه: آیا مظنون او تورن ته د جزائي دعوې په پړاوونو کې کوم وجایب راجح کېږي یا نه؟

فرعي پوښتنې:

۱. د مظنون او تورن تر منځ کوم توپیرونه شتون لري؟
۲. مدافع وکیل د خپل مؤکل پر وړاندې د کومو وجایبو لرونکی دی؟
۳. آیا مدافع وکیل د همکار مدافع وکیل ګټې د خپل مؤکل پر ګټو مقدمې ګڼلی شي؟

تېرو لیکنو ته کتنه

د دې څېړنې او لیکنې موضوع د جزائي دعوې په مختلفو پړاوونو کې د مظنون، تورن او مدافع وکیل وجایب دي، نو د تېرو لیکنو په ارتباط په لنډ ډول ویلی شو، چې د مظنون او تورن د حقوقو په اړه هم قانون کې توضیح شته او هم پرې لیکنې شوې دي؛ مګر متأسفانه د وجایبو په هکله یې نه قانون کې خاصه توضیح شته او نه پرې چا لیکنه کړې ده، په خاصه توګه پښتو ژبه کې په دې هکله هیڅ لیکنه نشته دی. د مظنون او تورن د وجایبو په اړه د عبدالقیوم نظامی (اصول اِجراآت و محاکِمات جزائی) کتاب کې اشاره شوې ده، چې په فارسی ژبه لیکل شوی دی. همدارنګه، د مدافع وکیل له وجایبو څخه هم د مدافع وکیلانو قانون یادونه کړې ده او هم په ځینو کتابونو کې ذکر شوي دي؛ مګر په کوم ډول چې دې لیکنه کې تفصیل او توضیح شوي، په پښتو ژبه کې داسې تفصیل نشته او دغه تفصیل له فارسی کتاب څخه اخیستل شوی. د دغه مونوګراف په لیکلو کې د هېواد له نافذه قوانینو او علمي کتابونو څخه استفاده شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېړنيزه تګلاره

په دې څېړنه کې له کتابتوني میتود څخه استفاده شوې ده، چې د هدف له حیثه تحلیلي، د تطبیق له حیثه عملي (تطبیقي) او د روش له حیثه کیفي څېړنه ده. د جزائي دعوې په مختلفو پړاوونو کې مو د مظنون او تورن وجایب د قوانینو له حیثه څېړلي او بیا مو د مدافع وکیل وجایب د عدلي تعقیب په پړاوونو کې د مربوطه اشخاصو او مراجعو پر وړاندې د قوانینو په رڼا کې څېړلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی فصل

د مظنون او تورن پېژندنه

مخکې له دې چې د جزائي دعوې په مختلفو پړاوونو کې د مظنون او تورن په وجایبو بحث وکړو، غوره به وي چې لومړی مظنون او تورن وپېژنو؛ تر څو مظنون او تورن سره خلط (ګډ) نکړو.

لومړی مبحث: د مظنون او تورن پېژندنه

د مظنون او تورن د ښه پېژندلو لپاره به لومړی مظنون او دویم قدم کې تورن د جزائي اجراآتو قانون له مخې تعریف او بیا به د دوی ترمنځ عمده توپیرونه واضح کړو.

لومړی مطلب: د مظنون پېژندنه

د جزائي اجراآتو قانون د ۴ مادې ۱۱ فقره د مظنون په اړه داسې صراحت لري: "مظنون هغه شخص دی چې د جرم د ارتکاب په نسبت د بدګمانۍ (سؤظن) پر بنسټ تر اشتباه لاندې راغلی وي یا دا چې هغه ته د تور (اتهام) له نسبت ورکولو دمخه، دده په هکله احتیاطي تدبیرونه نیول شوي وي."[1]

دویم مطلب: د تورن پېژندنه

د تورن په اړه د جزائي اجراآتو قانون د ۴ مادې ۱۳ فقره دا ډول صراحت لري: "متهم (تورن) هغه شخص دی چې د تحقیق پر وخت د اثبات د راټولو شوو دلایلو د ارزونې په بناء، د جرم د مرتکب په توګه تشخیص او تور پرې لګېدلی وي."[2]

دویم مبحث: د مظنون او تورن توپیر

د مظنون او تورن د تعریف له مخې چې د جزائي اجراآتو قانون د ۴ مادې ۱۱ او ۱۳ فقرو کې په پورته توګه صراحت ذکر شوی دی د مظنون او تورن ترمنځ عمده توپیر په دې کې دی، چې د مظنون والي اِسناد یو شخص ته مخکې د اتهام د نسبت ورکولو څخه دی او متهم (تورن) ته وروسته د اتهام د نسبت ورکولو څخه. هغه څه چې په دې تعریف کې اجمالي دي، هغه د (اتهام) اصطلاح ده، چې آیا دغه اصطلاح د اتهام لیک مربوط ده که د صورت دعوې؟

د مظنون او متهم د تفکیک لپاره باید د اتهام لیک او صورت دعوې تعریف ته مراجعه وکړو:

اتهام لیک: هغه لیکلی سند دی چې د تحقیق په پایله کې د اړوند څارنوال لخوا، په پاېو کې درج د جرم د اثبات د دلایلو په یادولو او د قانون د موادو په یادولو سره چې جرم او جزاء یې ټاکلې ده، ترتیب او په ضمن کې یې د مظنون د محاکمې غوښتنه کېږي.[3]

صورت دعوی: هغه لیکلی سند دی چې په ترځ (ضمن) کې یې څارنوال د ارتکاب شوي جرم د ډول، د تورن د اهلیت او خصوصیاتو او جزایي مسؤولیت، د اثبات د دلایلو او د قانون د هغو موادو چې جرم او جزاء یې ټاکلې، په یادولو سره له واکمنې محکمې څخه د تورن مجازات غواړي.[4]

---

[1]. د جزائي اجراآتو قانون (۱۳۹۳ ل). ۱۱۳۲ رسمي جریده، ۴ ماده (۱۱).

[2]. هماغه. ۴ ماده، (۱۳).

[3]. هماغه. ۴ ماده، (۱۴).

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څرنګه چې د دغو دوو اصطلاحګانو د تعریف څخه معلومیږي، د تحقیق څارنوال لخوا د اتهام لیک د ترتیب تر مرحلې، شخص ته د مظنون خطاب کیږي او کله چې د تعقیب څارنوال صورت دعوی ترتیبوي، شخص له مظنون والي څخه متهم ته تغیر کوي.

د مظنون او متهم ترمنځ د توپیر د لا ډېر وضاحت لپاره باید مظنون او متهم دا ډول تعریف شي:

مظنون: هغه شخص دی چې د جرم د ارتکاب په نسبت د بدګمانۍ (سؤظن) په بنسټ تر اشتباه لاندې راغلی وي یا د هغه پر وړاندې اتهام لیک ترتیب شوی وي.

متهم (تورن): هغه شخص دی چې د هغه پر وړاندې صورت دعوی ترتیب شوي وي او د اړوند څارنوال لخوا د قانون د احکامو مطابق د هغه پر وړاندې صورت دعوی اقامه شوي وي.[5]

. همانغه. ۴ ماده، (۱۵).[4]
(۷ دلوه ۱۳۹۸ ل). تفتوت میان مظنون و متهم، ۲ قوس ۱۳۹۹ ل. ggerblo.
[5]. http://hoshagmudaser.blogspot.com/2019/10/blog-post.html?=1.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم فصل

د مظنون او تورن وجایب

لومړی مبحث: د کشف په مرحله کې د مظنون او تورن وجایب

مخکې له دې چې د کشف په مرحله کې د مظنون او تورن وجایب ذکر کړو، اړینه ده چې د کشف لغوي او اصطلاحي مفهوم سره آشنا شوو.

لومړی مطلب: د کشف لغوي او اصطلاحي مفاهیم

د کشف د معنی او مفهوم د ښه روښانه کېدو لپاره غوره به دا وي، چې لومړی د کشف لغوي معنی او بیا د کشف اصطلاحي معنی او مفهوم مطالعه کړو.

لومړی جز: د کشف لغوي معنی

کشف یوه عربي کلمه ده چې له لفظي او لغوي پلوه د یو پټ شي ښکاره کولو، برملا کولو، څرګندولو یا د یو پټ شي له مخه د پردې لیرې کولو په معنی ده.[6]

دویم جز: د کشف اصطلاحي تعریف

د جزائي اجراآتو قانون ۴ مادې ۱ فقرې کشف دا ډول تعریف کړی دی " د جرم کشف: هغه اجراآت دي، چې د جرم له ارتکاب څخه د مخنیوي او د هغه د مرتکب د تشخیص، د ارتکاب د ډول او علت، د ځای د تثبیت او په ارتکاب شوي جرم پورې د اړوندو آثارو او شیانو د ساتنې په منظور صورت مومي."[7]

دویم مطلب: د کشف په مرحله کې د مظنون او تورن وجایب

د کشف د پورته لغوي او اصطلاحي تعریف څخه څرګندیږي، چې مظنون یا تورن ته د کشف په مرحله کې هیڅ نوعه وجیبه نه راجح کیږي. همدارنګه، د نبي کریم صلی الله علیه وسلم حدیث مبارک دی، چې "كُلُّ مَوْلُوْدٍ يُوْلَدُ عَلَى الْفِطرَةِ." دا صحیح حدیث دی او د نبي کریم صلی الله علیه وسلم څخه ثابت دی او دا په دې دلیل دی، چې هر انسان له فطرت نه په دې اقرار کوي چې الله تعالی یې خالق دی. یعنې انسان له فطرت نه په الله تعالی مؤمن (بې ګناه) پیدا کیږي. په همدې توګه، په دې ارتباط فقهي قاعده ده، چې "البينه للمدعي و اليمين على من أنكره (۷۶)." ژباړه: مدعي لره دلیل او منکر لره یمین (لوړه) ده. یعنې چې کله دعوی شوه، دلایل به مدعي (څارنوال) راوړي او په مدعي علیه (تورن) یا منکر لره قسم کول دي.[8]

همدارنګه، د ذمې برائت اصلي حالت دی، چې د ۱۳۸۲ ل کال اساسي قانون ۲۵ ماده په دې اړه داسې صراحت لري "د ذمې برائت اصلي حالت دی. تر هغې چې د با صلاحیته محکمې په قطعي

---

[6]. حفیظ الله دانش (۱۳۹۸ ل). د جزائي محاکماتو اصول، ژباړن: بصیر احمد کوچی، اول ټوک، دوهم چاپ، جلال آباد، مستقبل خپرندویه ټولنه، ۵۹ م.

[7]. هماغه. جزائي اجراآتو قانون، ۴ ماده، (۱).

[8]. برکت الله تائب (۱۳۹۶ ل). فقهي قواعد، جلال آباد، حکمت خپرندویه ټولنه، ۱۸۸ م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکم متهم محکوم علیه ثابت نه شي، بې ګناه ګڼل کیږي."[9] په همدې ډول، د جزا کود هم په ۵ ماده کې په دې اړه داسې صراحت لري "برائت ذمه: برائت ذمه اصلي حالت دی. شخص تر هغه وخته پورې چې د واکمنې محکمې په قطعي حکم محکوم علیه ګڼل شوی نه وي، بې ګناه پېژندل کیږي."[10] بناءً، د پورته دلایلو په اساس ویلای شو چې مظنون یا تورن ته هیڅ نوع وجیبه نه راجح کیږي.

دویم مبحث: د مظنون او تورن وجایب د تحقیق په مرحله کې

مخکې لدې چې د تحقیق په مرحله کې د مظنون او تورن په وجایبو بحث وکړو، بهتره به وي چې لومړی د تحقیق له لغوي او اصطلاحي مفهوم سره آشنا شوو.

لومړی مطلب: د تحقیق لغوي او اصطلاحي مفاهیم

د تحقیق د معنی او مفهوم د ښه وضاحت دپاره، ښه به وي چې لومړی د تحقیق په لغوي معنی او بیا د تحقیق په اصطلاحي معنی او مفهوم بحث وکړو.

لومړی جز: د تحقیق لغوي معنی

تحقیق له لفظي او لغوي پلوه د حقیقت پیدا کول یا حقیقت ته ځان رسول، تفتیش او څېړنه کول، په سمه توګه پوهیدل او داسې نورو په معنی ده.[11]

دویم جز: د تحقیق اصطلاحي تعریف

له اصطلاحي پلوه تحقیق د حقیقت معلومولو په پار د یوې موضوع ژورې او کره څېړنې ته ویل کیږي.[12] همدارنګه، د جزائي اجراآتو قانون ۴ مادې ۴ فقرې تحقیق دا ډول تعریف کړی دی: "د جرم تحقیق: د قانون د حکمونو په حدودو کې د څارنوال پواسطه، د راټولو شوو دلایلو پر بنسټ له تورن څخه د استنطاق او استجواب، د شهودو او ناظرینو د بیانونو او اظهاراتو د اورېدلو، د جرم د پېښېدو یا نه پېښېدو د تثبیت په منظور د راټولو شوو دلایلو د ارزونې، د مرتکب د پېژندلو او تورن ته د تور د انتسابولو له لارې د جرمي واقعې هر اړخیزه څېړنه ده."[13]

دویم مطلب: د تحقیق په مرحله کې د مظنون او تورن وجایب

مظنون د تحقیق په مرحله کې د قضیې د تحقیق په تکمیلولو کې ډیر اساسي او بنیادي رول لري. کله چې مظنون یا تورن په دغه مرحله کې خپل وجایب (مکلفیتونه) په سم ډول تر سره نه کړي، د تحقیق پروسه له برخورد او ننګونې سره مخامخ کیږي. یا هم د قضیې د پیچلي کیدو او د تحقیق د سربسته کیدو باعث ګرځي، چې دا حالت هم د مظنون په نقصان باندې تمامیږي.

مظنون یا تورن د کشف او تحقیق په مرحله کې لاندې وجایبو لرونکي دي:

---

[9] . د افغانستان اساسي قانون (۱۳۸۲ ل). ۸۱۸ رسمي جریده، ۲۵ ماده.
[10] . د جزا کود (۱۳۹۶ ل). ۱۲۶۰ رسمي جریده، ۵ ماده.
[11] . لغت نامه دهخدا.
[12] . (۶) ګڼه لمنلیک ته دې مراجعه وشي. حفیظ الله دانش، ۹۰ م.
[13] . (۱) ګڼه لمنلیک ته دې مراجعه وشي. جزائي اجراآتو قانون، ۴ ماده، (۴).

(c) ketabton.com: The Digital Library

1) **د پولیسو غوښتنې او د څارنوالۍ اداري ته حاضریدل:** مظنون مکلف دی چې د کشفي ارګانونو غوښتنې (جلب) او څارنوالۍ ته حاضر شي. که مظنون یادو ارګانونو ته حاضر نشي او پرته له کوم عذره په ټاکلي وخت کې د راتګ څخه امتناع وکړي، محکمه او څارنوالي کولی شي پولیسو ته د اجباري احضار حکم وکړي. پدې اړه د جزایي اجراآتو قانون ۹۷ ماده کې داسې راغلي دي: "که چیرې مطلوب شخص د مؤجه عذر له لرلو پرته د احضار له امر څخه سرغړونه وکړي یا په روښانه قرائنو سره د هغه د اخفاء (پټېدو) یا تېښتې وېره مدلــله وي او یا د هغه آزادي د جرمي اثارو او علایمو د ضایع کیدو باعث شي او یا په پام وړ حوزه کې د اوسېدلو ټاکلی ځای ونلري، د څارنوال یا محکمې له خوا د احوالو سره سم، د هغه د نیونې امر صادر او یا پولیس پدې قانون کې د درج شوو حکمونو پر بنسټ د هغه په نیولو لاس پورې کوي".[14]

2) **د حقیقت د تثبیتولو او تأمین مکلفیت:** شک نشته چې د دعوې اثبات او دلایلو جمع واري د ثبوت لپاره په مظنون باندې هیڅ مکلفیت نه راجع کیږي؛ مګر کله چې د کشفي ارګانونو مسؤلینو د دلایلو جمع اورې د مظنون د همکارۍ نه پرته باطل وي، نو دغه شخص مکلف دی چې همکاري وکړي. مثلاً کله چې علایم او اثار د عدلي طب له نظره د مظنون د بدن سره موافقیت ولري، نو دا مکلف دی چې خپل ځان د طب عدلي معایناتو ته وړاندې کړي؛ مګر دا چې دغه معاینات د هغه د جسمي او روحي صدمې باعث وګرځي. همدارنګه، مظنون مکلف دی چې د کشف مسؤل او یا هم څارنوال د هدایت په اساس د خط نمونه او یا نورې نمونې چې د اهل خبره وو معایناتو د دقیقې مقایسې په غرض ضروري دي، د مسؤل مامور په اختیار کې ورکړي. دغه مکلفیت په اړه د جزایي اجراآتو قانون کوم واضح ډول صراحت نلري، مګر په ۴۹ ماده کې بیا داسې راغلي دي:

"(۱) د قضایي ضبط مامور، څارنوالۍ او محکمه کولای شي، د جنایت یا جنحې د ارتکاب په صورت کې مظنون، متهم او یا مجني علیه د عدلي طبي کتنو د سرته رسیدو لپاره واکمنې مرجع ته معرفي او ګوتې نښې، وینه، ویښتان او نور مدارک چې د پېښې په ځای کې تر لاسه شوي دي، اړوندې اداري ته وړاندې کړي.

(۲) د دې مادې ۱ فقره کې درج شوي اشخاصو کتنې د هم جنسه اهل خبره په واسطه صورت مومي."[15]

د دې مادې له مخې چې مظنون باید ځان لازمو معایناتو ته وړاندې کړي، د مکلفیت استنباط نشي کیدای، نو په همدې لحاظ د همکارۍ څخه د مظنون امتناع او ځان معایناتو ته نه وړاندې کولو پر مبنی، مربوطه مسؤلین د قانون د حکم له مخې د جدي چالش او برخورد سره مخامخ کیږي.

نو د مظنون دغه مکلفیت په قانون کې په صریحه ډول ندی ذکر شوی، نو دغه مکلفیت باید روښانه شوی وای. او ځینو مواردو کې هم په قانون کې احکام پیش بیني شوي نه دي، مثلاً کله چې مظنون په تکراري ډول د ځیرنې پړاو د قصدي اعمالو په واسطه له برخورد (ګډوډۍ) سره مخامخ کړي، نو د جزائي اجراآتو قانون د دې لپاره چې مسؤلین وکولی شي دغه حالت رفع او مشکل حل کړي او مظنون دغه حالت څخه خود دارۍ ته واداره کړي، نو

---

[14]. هماغه. ۹۷ ماده.

[15]. هماغه. ۴۹ ماده، (۱) او (۲).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې لپاره کوم صراحت شتون نلري. نو بیا باید دلته صراحت شتون درلودلی او د دغه عمل اړوند موضوعات پکې بیان شوي وای.
بله مهمه ننګوونه چې دافغانستان په عدلي او قضایی بنسټونو کې موجوده ده هغه دا ده، چې کله مظنون تر توقیف لاندې رانشي او یا هم د ضمانت په واسطه خوشې شي نو په اسانۍ سره خپل اقامت محل تغیروي او بیا د هغه پیدا کول ستونزمن کیږي، نو فلهذا دا ضروري ده تر څو د جزایي اجراآتو قانون کې مظنون اومتهم مکلف وګڼل شي، چې ترڅو د تحقیق په جریان کې او یا د قضایي رسیده ګۍ په وخت کې د محل د تغیر په اړه د محل پولیسو ته خبر ورکړي.[16]

درېیم مبحث: د محاکمې په مرحله کې د تورن وجایب

مخکې لدې چې د محاکمې په مرحله کې د تورن په وجایبو بحث وکړو، اړینه ده چې لومړی د محاکمې له لغوي او اصطلاحي مفهوم سره آشنا شوو.

لومړی مطلب: د محاکمې لغوي او اصطلاحي مفاهیم

د دې دپاره چې د محاکمې د معنی او مفهوم سره ښه آشنا شوو، بهتره په وي چې لومړی د محاکمې په لغوي معنی او مفهوم او بیا د محاکمې په اصطلاحي معنی او مفهوم رڼا واچوو.

لومړی جز: د محاکمې لغوي معنی

محاکمه له لفظي او لغوي پلوه ترافع، مرافعهٔ، عدالت، پوښتنې کول، محکمې ته تلل او دعوی اقامه کول او داسې نورو په معنی ده.[17]

دویم جز: د محاکمې اصطلاحي تعریف

دعوی ته رسیده ګي، د دعوی دفع او د حکم صادرېدل دي، چې د واکمنې محکمې لخوا د قانون د حکمونو مطابق صورت مومي.[18]

دویم مطلب: د محاکمې په مرحله کې د تورن وجایب

متهم (تورن) د قضایي رسیده ګۍ په جریان کې د لاندې وجایبو لرونکی دی:

1. **د محکمې جلب (غوښتنې) ته حاضریدل:** لکه څرنګه چې متهم د دعوی یو طرف ګڼل کیږي د هغه غیاب کې د جلسې مخکې وړل، د دعوې له فلسفې او کُلي اصولو سره منافي دي. نو په همدې اساس د جزایي اجراآتو قانون محکمه مکلفه کړی ده، چې د دعوې دواړو طرفینو حضور تضمین کړي او هم یې د دعوې طرفین مکلف کړي دی. پدې اړه د جزایي اجراآتو قانون ۲۰۶ماده داسې صراحت لري: "محکمه د تورن، د مجني علیه د مدافع وکیل، د حق

[16]. عبدالقیوم نظامی (-----). اصول اجراآت و محاکمات جزایی، جلد اول، ۲۴۳ م.
[17]. لغت نامه دهخدا.
[18]. (۱) ګڼه لمنلیک ته دې مراجعه وشي. د جزایی اجراآتو قانون، ۴ ماده، (۹).

(c) ketabton.com: The Digital Library

العبد د مدعي، د حق العبد مسؤل او نورو هغه اشخاصو چې حضور يي په قضايي جلسه کې اړين او ګټور وي، حضور غواړي".[19]

همدارنګه، د دغه قانون ۲۰۹ مادې دوهمه فقره کې داسې صراحت شتون لري: "که چيرې تورن د جنحې او جنايت جرمونو کې د حضور د خبرتيا د ترلاسه کولو با وجود په ټاکلي نيټه قضايي غونډې ته حاضر نشي، محکمه د قضيې څيړنه ځنډوي او د هغه د حاضرولو امر يا د نيولو امر صادروي. د نه حضور په صورت کې دويم ځل لپاره موضوع اعلانيږي او په هغه صورت کې چې داعلان شوي مودې په صورت کې حاضر نشي، د هغه لپاره حقوقي مساعد ټاکل کيږي او محکمه خپل حکم صادروي".[20]

د قضايي جلسې دايرول د متهم مدافع وکيل په شتون کې د عادلانه محاکمې لپاره اساسي شرط ګڼل کيږي، دغه کار د متهم موجوديت په قضايي پروسه کې د محاکمې عادلانه والي تضمينوي. متهم (تورن) په فعال دفاع سره د دې زمينه مساعدوي چې په شفاف ډول قضيې ته رسيده ګي مخکې يوړل شي.

2. **د قضايي جلسي نظم رعايتول:** د جزائي اجراآتو قانون خاص شکليات د قضايي جلسي مخکې بيولو لپاره پيش بيني کړي دي او د دعوې طرفين او نور ټول اشخاص يې د قضايي جلسې د نظم په رعايت باندې مکلف کړي دي. پدې اړه د جزايي اجراتو قانون ۲۲۳ ماده داسې صراحت لري: "که چيرې تورن په قضايي غونډه کې د څيړنې په وخت کې، نظم ګډوډ کړي يا د غونډې د رئيس له اوامرو څخه اطاعت ونکړي، رئيس هغه ته اخطار ورکوي، د تکرار په صورت کې، هغه د قضايي غونډې له خونې څخه وباسي او له بيا حضور وروسته له هغو اجراآتو څخه چې په غياب کې صورت موندلي، هغه خبروي".[21]

تورن مکلف دی چې د مدافع وکيل يي نيولی وي د هغه نوم د قضايی ضبط مامور ته ووايي. مدافع وکيل هم کولی شي چې خپل نوم د تورن د مدافع وکيل په حيث د قضايی ضبط مامور ته معرفي کړي.[22]

---

[19]. هماغه. ۲۰۶ ماده.
[20]. هماغه. ۲۰۹ ماده، (۲).
[21]. هماغه. ۲۲۳ ماده.
[22]. (۱۶) ګڼه لمنليک ته دې مراجعه وشي. عبدالقيوم نظامي، ۲۴۵ م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درېيم فصل

د عدلي تعقیب په مختلفو پړاوونو کې د مدافع وکیل وجایب

لومړی مبحث: د عدلي تعقیب پېژندنه او د مدافع وکیل وجایب

په دغه موضوع د لا ښه پوهېدو دپاره اړینه ده، چې لومړی د عدلي تعقیب له معنی او مفهوم سره آشنا شوو او دویم قدم کې د مدافع وکیل وجایب تر بحث لاندې ونیسو.

لومړی مطلب: د عدلي تعقیب پېژندنه

د عدلي تعقیب د معنی او مفهوم د ښه وضاحت دپاره، ښه به وي چې لومړی د عدلي تعقیب په لغوي معنی او بیا د عدلي تعقیب په اصطلاحي معنی او مفهوم بحث وکړو.

لومړی جز: د عدلي تعقیب لغوي معنی

د عدلي تعقیب اصطلاح له دوه کلمو څخه ترکیب شوی، عدلي عربي الاصله کلمه ده، له عدل څخه اخیستل شوې او عدل د سم، دقیق او انصاف په معنا دی او عدلي د عدالت پلي کوونکی ارګان دی او تعقیب فارسی کلمه ده، چې د څارلو، تحقیق کولو او تعقیب کولو یا د قانون پلي کوونکو یا قضائي چاروکو لخوا د چا تعقیب او لټون ته تعقیب وايي یعنې عدلي تعقیب په لغت کې د عدالت یا قانون تطبیق کوونکي یا قضائي چاروکو له خوا د چا تعقیب او لټون دی د جنائي عدالت د تأمین په موخه.[23]

دویم جز: د عدلي تعقیب اصطلاحي تعریف

د جزائي اجراآتو قانون ۴ مادې ۳۴ فقره د عدلي تعقیب په اړه داسې صراحت لري: ”عدلي تعقیب د جرمي پېښې او د هغې د مرتکب تعقیبول دي، چې د کشف اجراآت او د جرم تحقیق، محاکمه او د حکم تنفیذ پکې شاملېږي.“[24]

دویم مبحث: د مدافع وکیل پېژندنه او د هغې وجایب د عدلي تعقیب په مختلفو پړاوونو کې

په پورته موضوع د لا ښه پوهېدو لپاره اړینه ده چې لومړی په دې وپوهېږو، چې مدافع وکیل څوک دی؟ او په دویم قدم کې د مدافع وکیل په وجایبو بحث وکړو، چې مدافع وکیل د اړونده ادارو او اشخاصو پر وړاندې د کومو وجایبو درلودونکي دی؟

لومړی مطلب: د مدافع وکیل پېژندنه

د ۱۳۸۶ ل کال د مدافع وکیلانو قانون ۵ ماده ۱ فقره د مدافع وکیل په اړه داسې صراحت لري ”مدافع وکیل هغه شخص دی، چې د مدافع وکیلانو په فهرست کې شامل وي، د قانون د حکمونو مطابق د محکمو او نورو مراجعو په وړاندې د خپل مؤکل له حق څخه دفاع یا دعوی اقامه کوي.“[25]

---

[23]. فرهنګ فارسی معین.

[24]. هماغه. د جزائي اجراآتو قانون، ۴ ماده، (۳۴).

[25]. د مدافع وکیلانو قانون (۱۳۸۶ ل). ۹۳۴ رسمي جریده، ۵ ماده، (۱).

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم مطلب: د مدافع وکيل وجايب

د مدافع وکيل په وجايبو د ښه پوهېدو لپاره به د نوموړي وجايب د اړونده بېلابېلو ارګانونو او اشخاصو پر وړاندې په جلا جلا جزونو کې تر بحث لاندې ونيسو.

لومړی جز: د مدافع وکيل وجايب د خپل مسلک پر وړاندې (د مسلک وقار او عزت ساتل)

د وکالت غوره هدف، د هغې تاريخي شاليد ته په پام سره، د قضاء په اداره کې له عدالت سره همکاري کول دي او د قانوني لارو په کارولو سره مظلوم او زيانمنو سره د خپلو حقونو په تحقق کې مرسته کول دي. هغه تعبير چې د دې مسلک ايډياليستانو وکالت د عدالت د پربښتې له دوه وزرونو څخه د يوې په توګه ياد کړی دی، په حقيقت کې د دې دندې له خاوندانو څخه د ټولنې تمه په ګوته کوي. واقعيت دا دی، چې په ټولنه کې د عدالت له اجراء سره د دفاع وکالت نږدې اړيکه د دې باعث شوی؛ تر څو مدافع وکيل په ټولنه کې په قانون او اخلاقو پورې د يو مقيد فرد په حيث مطرح شي. په ټولنه کې د وکيل په اړه د دغه ډول نظر پايله به دا وي، چې د هغه اخلاقي او قانوني تېروتنې د ښننې وړ نه وي او حتی په ځينو مواردو کې هغه اعمال چې ټولنه يې نورو ته مباح ګڼي، د هغې ارتکاب د مدافع وکيل په واسطه د ملامتۍ وړ ګڼي.[26]

د مدافع وکيل يو له بنسټيزو اخلاقو څخه چې مدافع وکيل يې بايد همېشه رعايت کړي، هغه د خپل مسلک د عزت او حرمت ساتنه ده. د مدافع وکيلانو د سلوک او چلند د ډول په هکله د افغانستان د مدافع وکيلانو د خپلواکې ټولنې د اساسنامې (۱) ګڼه ضميمې ۲۵ ماده دا ډول صراحت لري: ”مدافع وکيل د دفاع په ټولو چارو کې د اجراآتو او د مشورې په وړاندې کولو کې، د خپل مسلک د عزت او حرمت په ساتلو مکلف دی.“[27]

که دا ومنو او منلې مو هم ده، چې مدافع وکيل او قاضي د عدالت د پربښتې دوه وزرې دي او د دواړو اقدامات يو د بل تکميلونکي دي او د دواړو هدف د حقيقت ترلاسه کول او د عدالت تأمين دی او دواړه لوړ مقام او حيثيت لري او هر يو په خپل حالت کې ځانګړی ټولنيز حيثيت او وقار لري او هيڅ يو پر بل لوړ نه دی، مګر د تقوا او علم له حيثه، چې د ټولو انسانانو د اندازه کولو وسيله ده او په دې دوو مسلکونو پورې محدوده نه ده. په ناچارۍ سره دا بايد ومنو چې د وکيل تر ټولو ناوړه عمل ممکن چې تر سره يې کړي دا دی، چې د دفاع په مقام کې د علمي او فني، شکلي او ماهوي مسايلو پر ځای د قاضي موقف د مدافع وکيل سره پرتله کړي او د ملاتړ د راجلبولو هڅه وکړي.[28]

وکيل بايد د مؤکل پر وړاندې خپله مسلکي خپلواکي وساتي او بايد په هيڅ حالت کې د مؤکل د هيلو سره سم يا د هغه د ګټو د تأمين لپاره داسې عمل ونه کړي، چې د وکيل د عزت او صداقت سره په ټکر کې وي.

---

[26] . احد الله عظيمی و ديګر (۱۳۹۶ ش). مباحث عمومي وکالت دفاع برای کلنيک های حقوقی بنياد، کابل، شرکت چاپی و تبليغاتی مارک، ۲۴،۲۵ م م.

[27] . د مدافع وکيلانو د سلوک او د چلند د ډول په هکله د مدافع وکيلانو د خپلواکې ټولنې د اساسنامې (۱) ګڼه ضميمه (----). ۲۵ ماده.

[28] . هماغه. احد الله عظيمی، ۲۵ م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم جز: د خپل مؤکل پر وړاندې د مدافع وکیل وجایب

په حقیقت کې مدافع وکیل پراخ مسئولیتونه لري چې ډیر یې د مؤکل پورې تړلي دي؛ ځکه همدا مؤکل دی چې وکیل یې د خپلو شخصي او ځانګړو کړنو لپاره امین او د راز شخص ګرځولی دی، او د هغه نه غواړي چې ټول کارونه یې په سمه توګه ترسره شي، او کوښښ وکړي چې هغه مطلوبه نتیجې لاسته راوړل شي چې مؤکل یې هیله لري؛ چې په لنډه توګه ورته اشاره کوم:

لومړۍ برخه- د مؤکل پر وړاندې د وکیل ریښتینولي او صداقت

مدافع وکیل باید خپله دنده په سمه توګه، اخلاص، نیکه کړنه او پاکۍ سره سرته ورسوي او په هیڅ صورت هغه د دوکې، چل او درغلی په کړنو کې ګډون و نه لري، د کار په هر ډګر کې یې وینا او کړنه په ریښتینولۍ ولاړه وي، دا یو اخلاقي او دیني مکلفیت دی چې د هغې څخه مخالفت ګناه ګڼل کیږي، د دغه ارزښتونو تأثیر په وجدان کې دومره ژورې ریښې لري چې آن د ټولنې یو عادې وګړی هم د دې انتظار باسي چې نور ورسره په ریښتینولۍ چلند وکړي، خو دغه خوي د وکالت په مسلک کې ډیر اړین دی؛ ځکه چې مؤکل د خپل وکیل په ریښتیولۍ او امانتدارۍ باندې پوره باور لري، په ځانګړې توګه په هغو حالاتو کې چې حقیقتونه د مخاصمو استدلالونو له ټکر څخه منځته راشي، د وکیل صداقت د پوښتنې لاندې راځي، ځکه کله چې وکیل د خپلې تجربې او کارپوهنې په اساس د دواړو خواوو څخه د استازیتوب منلو ته چمتو شی، نو دغه وخت کې د خلکو شک او وهم زیاتیږي او دا فکر کیږي چې وکیل د یو لوبغاړي په څیر کړنه کوي، شک لری. د دې لپاره چې له سوچ او فکر څخه ځان وساتي، وکیل باید وکالت د منلو څخه مخکې د یو بې طرفه قاضي په څیر پرته له تعصبه د حقایقو په لټه کې شي، ځکه مؤکلین د معمول مطابق په حقایقو باور لري، نو وکیل ته پکار ده چې د هغه کړنو څخه ځان وساتي چې ریښتینولي یې د سوال لاندې راځي. وکیل پرته له دې چې د مؤکل په څرګندونو کې د هغه د باور د نشتوالي کومه اغېزه ښکاره نه کړی، په خپلو ځوابونو کې حقیقت روښانه کوي او د بل پلوه چې مؤکلین د حقوقي معلوماتو څخه برخمن نه وي، او د څیړنې او قضیې په اړینو نکاتو یې سر نه خلاصیږي؛ هماغه نظر ته ارزښت ورکوي چې دوی فکر کوي، ګټه ورته رسوي، له همدې امله وکیل باید د حقیقت څرګندولو په وخت کې د خپلو مؤکلینو د برداشت په پرتله محتاط اوسي.[29]

دا خبره ثابته ده چې د مؤکل له لورې چې کوم معلومات او اسناد وکیل ته وړاندې کیږي، او یا هغه مطالب چې د پیښې په وخت او ځای کې ترسره شوي او یا هغه موارد چې هیڅ په دعوه کې نه وي، ځکه د وکیل لاس رسی ورته معلوماتو ته ستونزمن وي او کله چې د وکیل په خبرو کې ګډوډې او تردید راشي نو دغه کړنه به یې مؤکل د هغه په اړه شکمن کړي، نو وکیل ته په کار دي چې په ټولو معلوماتو ځان خبر کړي.

د قرارداد اړوند د مسایلو څیړنه، د پلي کیدو ځای، د دعوی لوري په اړه معلومات ترلاسه کول د وکیل د دندو څخه دي؛ له دې مخکې چې وکالت ومني د تحقیق له لارې د مؤکل څخه لازم معلومات ترلاسه کړي، ځکه ورته مسایل چې حقوق پوهان نه وي د هغوی د توان څخه لېرې خبره ده چې د مؤکل د معلوماتو څخه ځانته خام مواد ترلاسه کړي، د دې څیړنې اړتیا له دې څخه رامینځته کیږي

[29] هماغه. احد الله عظیمی، ۲۶ م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې وکيل دنده لري چې د هر قانوني اقدام دمخه د قضيې د پرمختګ يا ځنډ په اړه مؤکل ته خبر ورکړي او د هغه د محکوميت اغيزې په تفصيل سره خپل مؤکل ته روښانه کړي، د مدافع وکيلانو قانون (۱۳) مادې (۲) فقره کې داسې تېنګار شوی دی: "وکيل مدافع د لاندې وجيبو لرونکی دی: ۲- په رېښتينولۍ او ايماندارۍ او د اشخاصو حيثيت ته په درناوۍ سره د وکالت د چارو اجرا کول..."[30] همدارنګه، د افغانستان د مدافع وکيلانو د انجمن د اساسنامه (۱) ضميمه (۱۸) ماده کې د مدافع وکيلانو د سلوک او رويې په هکله داسې تېنګار شوی دی: "مدافع وکيل مکلف دی، خپلې دندې په سمه توګه او پر وخت سرته ورسوي او هغه قضيې چې په سرته رسولو يې قادر نه وي، و نه مني".[31] همدارنګه، د يادې ضميمې (۱۵) ماده مؤکل ته د حقوقي مشورې د ورکړې په اړه داسې تېنګار کړی دی: "مدافع وکيل دنده لري خپل مؤکل ته، چې د مشورې وړاندې کولو غوښتونکی وي خپل نظر په رېښتينې توګه د مسلکي تجربو او پوهې او نافذه قوانينو سره سم، ورکړي".[32]

د دې هر څه نه مخکې د مدافع وکيلانو قانون (۱۶) ماده کې کله چې مدافع وکيل قسم متن ته دقيق نظر وشي، نو د وکيل دندې او ځانګړتياوې په کې روښانه شوي: "بسم الله الرحمن الرحيم، د الله تعالی په نوم سوګند يادوم، چې د دفاع وکالت شغل په امانت او رېښتينولۍ سره اداء او اسرار يې وساتم، د اسلام د سپيڅلي دين، اساسي قانون او د افغانستان د اسلامي جمهوريت دولت د ټولو نافذه تقنيني سندونو حکمونه په پام کې نيسم او درناوی يې کوم او خپل مؤکل ته خيانت نه کوم".[33]

په پورته د قوانينو ټولو مادو ته وکتل شي په دې خبره ټينګار شوی چې مدافع وکيل بايد رېښتونی وي او خپل مؤکل سره به خيانت نه کوي او نه به ورسره چل کوي، نو له همدې کبله مدافع وکيل بايد د قضيې او دعوی پرمختګ په رېښتينې توګه خپل مؤکل ته روښانه کړي، ځکه که چېرې مؤکل د خپل وکيل د خبرو پر اساس ډاډمن وي چې مطلوبه پايله به د خپلې دعوې لپاره ترلاسه نه کړي، نو هيڅکله به هم دې ته چمتو نه شي چې د وکالت قرارداد د بې مفهومه پايلې لپاره وکړي.

دوهمه برخه- د مؤکل رازونه ساتل

که څه هم د هېواد په قوانينو کې د اسرارو او يا راز دقيقه پېژندنه نه ده شوې، خو ځينې ليکوالان فکر کوي چې راز د هغه کړنو څخه عبارت دی چې خلک د هغه په پټ ساتلو ټينګار کوي او د حقوقي ليکنو کې راز پېژندنه داسې شوې ده: راز هر هغه څيز ته ويل کيږي چې په ښکاره کولو يې د خلکو پېژندنې، حيثيت او کرامت ته زيان رسيږي.

راز په هره ټولنه کې يو اخلاقي ارزښت ګڼل کيږي، او د نورو خلکو د راز په ساتنه کې بې پروايي داسې مثال ورکوي چې امانت مال ضايع شي، دا د ارزښت ضد ده، خو د ځينو دندو چې ځينې اشخاص په کې بوخت دي او د خلکو د رازونو څخه خبر دي، په پوره معنی د راز ښکاره کولو اخلاقي جرم بايد ونه کړي؛ ځکه په قوانينو کې هم ورته کړنو تضمين نشته. له همدې کبله د افغانستان جزا کود (۴۲۷) ماده کې د رازونو ښکاره کولو اړوند داسې ټينګار شوی دی: "هغه شخص چې د دندې، کسب، پيشې، صنعت، فن په حکم يا د خپل کار د طبيعت په لحاظ په يوه سر د اسرارو څخه،

---

[30]. (۲۵) ګڼه لمنليک ته دې مراجعه وشي. مدافع وکيلانو قانون، ۱۳ ماده، (۲).

[31]. (۲۷) ګڼه لمنليک ته دې مراجعه وشي. د اساسنامې (۱) ګڼه ضميمه، ۱۸ ماده.

[32]. هماغه. ۱۵ ماده.

[33]. هماغه. د مدافع وکيلانو قانون، ۱۶ ماده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

علم حاصل کړي او هغه د قانوني مصرحه حالاتو په غیر کې افشاء کړي یا هغه د ځان یا بل شخص په منفعت استعمال کړي، د اسرارو د افشاء د جرم مرتکب پېژندل کېږي، په قصیر حبس یا له دېرشو زرو څخه تر شپېتو زرو افغانیو پورې په نغدي جزا محکومېږي."[34] همدارنګه، "که چېرې د سر له افشاء څخه موخه له جنایت یا جنحې او یا د هغو له ارتکاب څخه مخنیوی وي یا د سر صاحب د هغو په افشاء اجازه ورکړې یا دا چې له هغو څخه موخه د عامه ګټو تأمین وي، مرتکب تر عدلي تعقیب لاندې نه نیول کېږي."[35]

د مدافع وکیل د قانوني مکلفیتونو څخه یو دا هم دی چې د خپل مؤکل رازونه وساتي، ځکه د اساسي قانون (۳۱) مادې په آخره کې د مدافع وکیل او مؤکل تر منځ د رازونو محرمیت په اړه داسې ټینګار شوی دی: "د متهم او د هغه وکیل تر منځ مکالمات، مراسلات او مخابرات له هر ډول تعرض څخه خوندي دي."[36]

د افغانستان مدافع وکیلانو قانون (۱۳) ماده کې د مدافع وکیلانو دندو روښانه کولو په هکله داسې ټینګار کړی دی: "مدافع وکیل د لاندې وجیبو لرونکي دی: ۱- د مؤکل د اسرارو ساتل... ."[37]

د افغانستان د مدافع وکیلانو خپلواکې ټولنې د اساسنامې (۱) ضمیمې (۱۱) ماده کې د مدافع وکیلانو د مؤکل د رازونو ساتلو چلند او سلوک په هکله داسې ټینګار کوي: "۲- مدافع وکیل د همکارانو، کارمندانو او هغو کسانو، چې د حقوقي خدمتونو له وړاندې کولو سره اړه لري، د رازونو په ساتلو مکلف دی".[38]

د یو وکیل لپاره په هغه صورت کې چې د خپل مؤکل رازونه افشاء کړي سزا او تعزیرات په ګوته کیدل د دې خبرې تضمین کوي؛ چې ټول هغه مراجعین چې غواړي د وکالت دفترونو ته ولاړ شي په آسانی سره وکولای شي د دعوې اړوند او یا د حقوقي مشورې په وخت کې ټول حقیقتونه او واقعیتونه وکیل ته روښانه کړي او همدا ډول د مؤکل د باور او اعتماد له کبله د وکیل د احتمالي ناوړه ګټه اخیستنې مخه ونیول شي.

د وکالت اصلي جوهر امانتداري ده او هر هغه چا چې د وکالت مسلک غوره کړی، هغه په ښکاره ډول دا په ځان منلي چې کوم مالونه او رازونه چې ده ته سپارل کیږي هرومرو خپل ځان امین ګڼي. وکیل د ټولو رازونو چې د دندې په وخت کې؛ که هغه د مؤکلینو یا نورو مراجعینو پورې اړه ولري، پوره معلومات ترلاسه کوي؛ ځان امین ګڼي او د هغه رازونو ښکاره کول پرته د قانوني کړنو د سزا او مسئولیت لاندې راتللی شي.

د وکیل د پورتنیو شخصي ټکو ته د پاملرنې له مخې، که څه هم له قانوني او اخلاقي پلوه د خپل مؤکل د رازونو د ساتلو مکلف دی، خو له خپل مسلکي موقف څخه په استفادې سره باید د شواهدو، دلایلو او جزایي اسنادو د پټولو او له منځه وړلو لامل نه شي. که داسې حالت سره مخامخ شي یوازې دا نه چې خپل اخلاقي مسئولیت یې د پخو لاندې کړی؛ بلکې د بل پلوه به ورته د سزا مسئولیت هم

. (۱۰) ګڼه لمنلیک ته دې مراجعه وشي. جزا کود، ۶۲۷ ماده.[34]
. هماغه. ۶۳۰ ماده.[35]
. (۹) ګڼه لمنلیک ته دې مراجعه وشي. اساسي قانون، ۳۱ ماده.[36]
. (۲۵) ګڼه لمنلیک ته دې مراجعه وشي. د مدافع وکیلانو قانون، ۱۳ ماده، (۱).[37]
. (۲۷) ګڼه لمنلیک ته دې مراجعه وشي. د اساسنامې (۱) ضمیمه، ۱۱ ماده، (۲). [38]

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوګرځي؛ چې په نتیجه کې ورته کړنه د محکمې د ګمراهۍ او مجرم سره د همکارۍ سبب ګرځي.[39]

د جزا کود (۴۶۹) ماده کې راځي: "که څوک د قضاء د تضلیل یا د حقیقت د پټولو په قصد د اشخاصو، اماکنو یا شیانو حالت ته بدلون ورکړي یا د جرم مادي ادله پټ یا له منځه یوسي او یا په جرم پورې اړوند کاذب معلومات د هغو په نه صحت (نه سموالي) د علم سره سره بیا هم وړاندي کړي له احوالو سره سم په لاندې مجازاتو محکومیږي: ۱- په هغه صورت کې چې جرم جنحه وي، په قصیر حبس یا له دېرشو زرو څخه تر شپېتو زرو افغانیو پورې په نغدي جزا. ۲- په هغه صورت کې چې جرم جنایت وي په متوسط حبس."[40]

فرضیه:

د مؤکل اعتماد ته په کتو چې په خپل وکیل یې لري؛ د قضیه اړوند ټول حقیقتونه خپل مدافع وکیل ته روښانه کوي، د مثال په توګه که فرض کړو؛ تورن د تحقیق په وخت په هغه ځانګړې جرم چې نوموړی پرې تورن شوی کوم اعتراف او اقرار و نه کړي، او همدا ډول د اثبات لپاره مؤثر دلیل لکه شهادت یا مادي دلیلونه د جرم ارتکاب په اړه د قضیې په اسنادو کې موجود نه وي، چې د شخص مجرمتوب ثابت کړي؛ خو ځینې قریني داسې شته تورن ته منسوب وي او دی چې په جرم د تورن کیدو لپاره ترې مفهوم واخیستل شي، په دغسې حالاتو کې تورن چې کوم باور په خپل مدافع وکیل لري، خپله اړ کیږي چې د قضیې د څرنګوالي په اړه او څنګه پیښه وشوه روښانه کوي چې دا پخپله د جرم د ارتکاب اعتراف په معنی ده.

اوس پوښتنه دا منځته راځي چې، آیا مدافع وکیل د هغه سوګند په اړه چې د وکالت دندې لپاره یې خوړلی احکام او قوانین به پلي او احترام به ورته وکړي؟ او همدا ډول د محکمې او قضاء په وړاندې په ریښینولۍ وینا او کړنه ترسره کړي؟ آیا د تورن څخه به دفاع و نه کړي؟ پداسې حال کې چې تورن د تحقیقاتو په جریان کې د هر ډول جرم څخه انکار کړی وي او د بل پلوه د وکالت دفاع سوګند خط په آخره په ټینګار سره یادونه شوي چې مدافع وکیل به په هیڅ صورت خپل مؤکل سره خیانت نه کوي، که چیرته مدافع وکیل د خپل مؤکل رازونه ښکاره کړي؛ په اصل کې د قانون او قرارداد خلاف کړنه ده، که چیرته دا معلومات هم وشي چې تورن د جرم مرتکب شوی دی خو بیا هم دفاعیه باید په داسې شکل ترتیب او وړاندې شي چې د مؤکل د جرم مرتکب نه دی شوی، په حقیقت کې خپله اصلي دنده چې د عدالت رعایت دی، د قاضي لارښونه د حکم په ورکولو او ریښتینولي او د قانوني احکامو رعایت څخه نه پاملرنه ګڼل کیږي.

په داسې وخت کې د دوه حالاتو وړاندوینه کولی شو؛ لومړی دا چې مدافع وکیل د خپل مؤکل سره په قرارداد د وکالت دفاع خدماتو ژمنه په شخصي بڼه کړې ده او دویم حالت دا چې مدافع وکیل د دولت له لورې ورته کار لپاره مؤظف شوی دی، یا په بل عبارت حقوقي همکار دی چې د حقوقي مفتو خدماتو لپاره د اړمندو تورن شوو کسانو لاس نیوی د اساسي قانون او د جزایي اجرآاتو قوانینو په رڼا کې خپله دنده ترسره کوي.

---

[39] . (۲۶) ګڼه لمنلیک ته دې مراجعه وشي. احد الله عظیمی، ۲۹ م.

[40] . (۱۰) ګڼه لمنلیک ته دې مراجعه وشي. جزا کود، ۴۶۹ ماده، (۱) او (۲).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لومړي حالت کې چې کله تورن په خپل جرم اعتراف وکړي مدافع وکیل ته په کار ده چې د خپلې دندې وکالت څخه استعفاء ورکړي، یا پرته له دې چې د جرم د ارتکاب له اصولو څخه دفاع وکړي، د جرم د شرایطو او تورن په اړوندو قضیو کې ترې دفاع وکړي، په دوهم حالت کې چې کله مدافع وکیل په شخصي او ځانګړې قرارداد د خپل مؤکل سره و نه لري بلکې د دولت له لورې ورته په دغه ماموریت امر شوی وي، نو بیا مسأله نوره هم سخته وي؛ ځکه مدافع وکیل دا حق نه لري چې د خپل وکالت څخه استعفاء ورکړي، ځکه چې هغه دا دنده په خپله خوښه نه ده اخیستې؛ مګر هغه کولی شي په داسې ډول استدلال وکړي چې د هغه مؤکلین ورته روښانه کوي (...) یا په بل عبارت؛ یواځې دې د مؤکل د خپلې ژبې باندې وینا نقل کړي، یا دا چې فرعي او جزئي موضوعات ووایي، خو نوموړی نه شي کولای چې د موضوع حقیقت ته د رسیدنې په پار د مؤکل په جرم ارتکاب د نه کولو په پار دلایل وړاندې کړي، چې مؤکل یې جرم نه دی کړی او یا بل چا دا جرم کړی دی او ادعا کوونکو په ناحقه توګه د ده مؤکل ته قضیه راتاوه کړې او هغه باندې یې تور لګولی دی.
په پورته دواړو حالاتو کې دا خبره ډیره اړینه او ضروري ده، چې مدافع وکیل په هیڅ صورت دا حق نه لري چې د خپل مؤکل هغه رازونه، چې مؤکل یې ورته ویلې وي راڅرګند کړي او دا خبره وکړي چې مؤکل یې خپله په جرم اعتراف کړی دی او هغه مجرم دی.

مؤکل سره محرمیت په دې معنی دی، چې د مؤکل ټولې اړیکې د وکیل سره محرمې دي او وکیل په دې مکلف دی چې هغه وساتي او څرګند یې نه کړي، خو د جرم اړوند هغه شواهد او مدرکونه چې احتمال لري پولیس یا څارنوال یې د تحقیق په جریان کې لاسته راوړي او یا یې په نښه کړي د مؤکل د رازونو د جملې څخه نه شمیرل کیږي او همدارنګه چې د خپلې دندې څخه سوء استفاده ونه شي، چې د جرم اړوند شواهد پټ کړي. دا خبره باید د یاده ونه باسو، چې مدافع وکیل باید د مقابل لوري رازونه چې د وکالت په اعتبار یې لاسته راوړي راڅرګند کړي، دغه کړنه به د دې مخه ډب نه کړي چې کله ورته مواردو ته اړتیا ولیدل شي او د دفاع په وخت د مقابل لورې سره په دعوی کې ترې ګټه پورته کړي.[41]

دریمه برخه- د مؤکل د ګټو ساتنه

د مدافع وکیل یو د مهمو مسئولیتونو څخه دا دي چې د خپل مؤکل ګټې وساتي، ځکه مؤکل په پوره باور نوموړی وکیل د خپلو ځانګړو او شخصي کړنو لپاره نماینده ټاکلی دی او د خپل وکیل څخه د هغه د ګټو ساتنه او د په سمه توګه د هغه کارونه سرته رسولو پرته کومه غوښتنه نه لري، له همدې کبله هغه ژمنه چې وکیل خپل مؤکل سره په قرارداد کې کړې ده باید د خپل مؤکل څخه لس چنده دفاع وکړي.

د مدافع وکیلانو د سلوک او چلند مقرره (۱۰) ماده کې داسې ټینګار شوی دی: "مدافع وکیل مکلف دی د عدالت د تأمین د قانون رعایت او د اخلاقي معیارونو د ساتلو په موخه د مؤکل منافع په نظر کې ونیسي".[42] همدارنګه، د مدافع وکیلانو قانون (۱۳) ماده (۵) فقره کې داسې ټینګار شوی دی: "مدافع وکیل د لاندې وجیبو لرونکی دی: ۵- مقابل لوري ته د هر ډول حقوقي مساعدت څخه ډډه

[41] هماغه. احد الله عظیمی، ۲۹، ۳۰ م م.
[42] (۲۷) ګڼه لمنلیک ته دې مراجعه وشي. اساسنامي (۱) ضمیمه، ۱۰ ماده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کول"،[43] او همدا ډول، د مدافع وکیلانو د سلوک او چلند مقرره (۸) مادې (۲) فقره کې داسې ټینګار شوی دی: "که چېرې مدافع وکیل د موجه ؤ عذرونو له کبله ونشي کولای قضیه پر مخ بوزي له منلو څخه دې ډډه وکړي".[44]

چې ورته موضوع د مؤکل د ګټو د ساتنې روښانیتا کوي، چې د مدافع وکیل له لورې ترسره کیږي او له همدې کبله د مؤکل ګټو ته نه پاملرنه او هغه په نظر کې نه نیول یا مقابل لوري سره همکاري؛ هغه کړنه ده چې د حقوقي مقرراتو او د وکالت دفاع د دندې اخلاقي ارزښتونو خلاف ده چې یو مدافع وکیل حتماً باید ترې ځان وساتي، او دغه کړنه د یو لورې څخه د مدافع وکیل ټولنیز مسئولیت ګڼل کیږي او د بل پلوه د مدافع وکیل حیثیت په ټولنه کې هم خرابوي او د هغه د شان او عزت ښکته کولو سبب ګرځي، او په آینده کې ورته ډول مدافع وکیل چې د مؤکل ګټې یې خوندي کړي نه اوسي هیڅوک پرې باور نه کوي.

درېیم جز: د قضائي مراجعو پر وړاندې د مدافع وکیل وجایب

تر ټولو لویه انساني سرمایه ادب او شرافت دی او د یو مسلکي وکیل لپاره همدا امتیاز بس ده، چې په هر حالت کې د قاضیانو مختلفو اخلاقي چلندونو سره سره کولی شي چې د خپل مؤکل څخه په سمه توګه دفاع وکړي او په ځیني حالاتو کې د قاضي سټرتیا یا کاري، روحي یا رواني فشار له امله نامناسب چلند سره مخامخ کیږي. مدافع وکیل باید د اسلامي اخلاقو په رڼا کې د قاضي په وړاندې د اسلامي آدابو او احترام رویه خپله کړي. کله نا کله قاضیان د کم تجربې د زاویو په نظر کې نیولو سره، د واک او ځواک له امله رامنځته شوي غرور له امله، د حکمونو او فرمانونو د صادرولو لپاره د قلم استعمال واک په پار، ناخوښ چاپیریال او په حقوقي مسایلو کې نظري او عملي پوهې کمښت، د وکالت وظیفې اړوند منفي نظر او یا د ځینو مدافع وکیلانو د شخصیت اړوند منفي نظر، قضایاوو ته د نه رسیدنې باور، د وکیل ځینو وړاندې شوي دلایلو روښانه کولو باندې نه اعتماد او په ځانګړې توګه په اداره او شعبه باندې د قاضي ناسم مدیریت، د ډیرو دوسیو شتون، په دفتر کې په خپل پرسونل په سمه توګه نه نظارت او د دوسیو سرته رسولو لپاره د کار ډیر بوج پر ځان منل؛ ټول هغه لاملونه دي چې د وکیل د ناراحتۍ سبب وګرځي.

له همدې کبله مؤکل د الله تعالی څخه په هیله د وکیل نرمښت او مهربانۍ ته انتظار کاږي، چې د وکیل او د قاضي ترمنځ اړیکې ټینګې اوسي، تر څو د بې احترامۍ چاپیریال رامنځته نه شي او الله تعالی مه کړه د دوسیې پرمختګ ممانعت ونه شي؛ که چیرته د وکیل څخه د نامناسو شخصي غوښتنو لپاره غوښتنه وشي، نو اړینه ده چې له ورته غوښتنو تیر شي؛ ځکه د مدافع وکیل مقام دا مسئولیت لري چې د م،کل حقوق وساتي. مدافع وکیل مجبور دی چې زغم او استقامت څخه کار واخلي او د خپل مقام د ادب او اخلاقو دریځ وساتي او په ضمن کې هڅه وکړي چې پرته د کوم سبب د دعوې پرمختګ ټکنی نه کړي، ځکه د مدافع وکیلانو قانون (۱۳) ماده (۹) فقره کې داسې ټینګار شوی دی: "مدافع وکیل د لاندې وجیبو لرونکي دی: ۹- د هغه عملونو څخه مخنیوی چې بې موجبه د محکمې د حکم او د تحقیق بهیر د ځنډیدو سبب ګرځي".[45]

---

[43]. (۲۵) ګڼه لمنلیک ته دې مراجعه وشي. مدافع وکیلانو قانون، ۱۳ ماده، (۵).
[44]. هماغه. اساسنامې (۱) ضمیمه، ۸ ماده، (۲).
[45]. هماغه. د مدافع وکیلانو قانون، ۱۳ ماده، (۹).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مدافع وکیلانو د سلوک او چلند مقرره (۲۷) ماده کې د مدافع وکیل محاکمو سره د اړیکو اړوند داسې ټینګار کړی دی: "مدافع وکیل مکلف دی چې په محکمه کې د قضایاو پر مخ بولو او یا د محکمو دیوانونو ته د حاضرئ په وخت کې د قانون احکامو اړوند کړنه ترسره کړي"،[46] د دې مادې محتوا د محکمو په وړاندې د وکیل قانوني فعالیت ته اشاره کوي. د مدافع وکیلانو د سلوک او چلند په مقرره (۲۸) ماده کې داسې ټینګار شوی دی: "مدافع وکیل نه شي کولای چې د پوهې سره محکمې ته ناچله اسناد وړاندې کړي".[47]

دغه کړنه نه یوازې کولی شي چې د جزایي پلوه مدافع وکیل د مسئولیت لاندې راولي، په ضمن کې د اخلاقي لید لوري څخه هم ډیر بد او د اخلاقي ارزښتونو څخه لیرې کړنه ده او د مدافع وکیل عزت او وقار ته پوره تاوان رسولی شي، له همدې کبله مدافع وکیل باید د قاضیانو پر وړاندې د ادب، احترام، زغم او پوره صبر څخه کار واخلي.

څلورم جز: د نورو وکیلانو او همکارانو پر وړاندې د مدافع وکیل وجایب

دا چې دوه وکیلان د خپلو مؤکلینو د حقونو دفاع په پار په خپلو کې د علمي او فني ټکر سره مخامخ کیږي، ورته کړنه د منلو وړ او شاید حتمي ووسي، خو که چیرته دغه فني او علمي ټکر شخصي او فردي چلند غوره کړي، نو هیڅکله هم د منلو وړ نه ده. مؤکلین او دوسیې به ځي او راځي خو د دواړو خواوو وکیلان د وکیلانو د ټولنې غړي او همکاران پاتي کیږي، نو لازمه ده چې:

کله چې مؤکلین د مخکیني وکیل څخه ګیله کوي یا د هغه اړوند غیبت کوي، نو باید د خپل همکار حق پر ځای کړي او د خپل وس اړوند د ناسوب همکار څخه دفاع وکړي، د محکمې مقام ته په خطاب کې هیڅکله هم د دغه عنوانونو: پوه همکار یا محترم همکار او ورته نور القاب د بل لورې وکیل ته استعمال پرې نږدي او نه یې هیر کړي. که د همکار څخه مو په استدلال او خبرو کې اشتباه یا فاحشه غلطي ترسترګو شوه، نو هیڅکه هم هغه مه ردوئ او نه داسې خطاب ورته وکړئ چې د موضوع څخه بهر وي او د خپل مؤکل د ګټې په پار هیڅکله هم هغه ته سپکاوی مه کوئ او مه ورته پیغور ورکوئ او ځان ورسره مه مخامخ کوئ.

هیڅکله هم اجازه مه ورکوئ، چې زمونږ په شتون کې زمونږ د همکار سپکاوی وشي، که د مؤکل له لورې وي او که د قضاء مقام له لورې وي او یا د بل لورې وي. که د همکارانو څخه ګیله یا په هغوی باندې انتقاد لرئ یا د هغوئ څخه شکایت لرئ؛ په لومړي قدم کې زیار وګالئ چې موضوع د خبرو له لارې مستقیمه حل شي، وروسته پړاؤ کې دا هڅه هم وشي چې د قضیې په حل کې د خپلو نورو تجربه لرونکو همکارانو څخه کمک وغوښتل شي او د مدافع وکیلانو خپلواک انجمن ته او یا د قضاء او محکمې مقام ته خپله موضوع وړل د ټولو هڅو په آخر کې په نظر کې ولرئ.

او خبره دې ته ونه رسیږي، چې یو مدافع وکیل خپل همکار او هم مسلکي په خلاف ناروا تبلیغات وکړي؛ ځکه د مدافع وکیلانو قانون د (۱۳) ماده په (۸) فقره کې داسې ټینګار شوی دی: "مدافع وکیل د لاندې وجیبو لرونکي دی: ۸- د نورو وکیلانو پر ضد له ناوړو تبلیغاتو څخه ډه-ډه کول...".[48]

---

[46] . هماغه. اساسنامې (۱) ضمیمه، ۲۷ ماده.
[47] . هماغه. ۲۸ ماده.
[48] . هماغه. د مدافع وکیلانو قانون، ۱۳ ماده، (۸).

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه د مدافع وکیلانو د سلوک او چلند مقرره (۲۹) ماده کې داسې ټینګار شوی دی: "مدافع وکیل د ټولو مدافع وکیلانو سره د همکار په صفت چلند کوي، او نه شي کولای چې د مدافع وکیل ګټې د خپل مؤکل د ګټو څخه مخکې کړي".[49]

پنځم جز: د مدافع وکیلانو د ټولنې پر وړاندې د مدافع وکیل وجایب

مدافع وکیل د وکالت جواز د مرحلو بشپړولو او د مدافع وکیلانو انجمن غړیتوب اخیستلو باندې مکلف دی، ټول قوانین، مقررات، تګلارې او د مرکز او انجمن تنظیمات مراعت کول، او د وکیلانو د شان او مقام ساتنه چې په نتیجه کې د مدافع وکیلانو د خپلواک انجمن مقام په ټولنه او درې قوو سره په ارزښت پیژندل دي. د مدافع وکیل او د مدافع وکیلانو خپلواک انجمن اړیکې په بشپړه توګه روښانه شوي او د مدافع وکیلانو انجمن پریکړې، چې د مدافع وکیلانو په هکله دي او د هغوئ ځای او لوړ مقام او د دې پاک مسلک ارزښت په ګوته کوي.

که د یو طرف نه د مدافع وکیلانو خپلواک انجمن هغه دندې او مسئولیتونه په ګوته کیږي، چې باید کم تر کمه یوه مجله خپرول، حقوقي روزنه ورکول، حقوقي کلینیکونه پر مخ وړل، د ستاژ دورې ترسره کول، او په رسنیو کې حقوقې پوهاوی او نور داسې مکلفیتونه لري او د بل لورې د مدافع وکیلانو د کړنو څخه نظارت کول، او وظیفي په جریان کې د مدافع وکیلانو د حقوقو څخه دفاع کول، او د هغوئ د واک تثبیت عدالت تأمین لوړوي او ټولنه کې دغه مسلک په سمه توګه پیژندل کیږي او په نتیجه کې دغه مسلک خپل اصلي او ټاکلي موخي ته رسیږي.

وکیل مکلف دی چې د وکیلانو له ټولنې سره په هره برخه کې ملاتړ وکړي او د خپلو موخو او اهدافو په پرمخ بیولو کې کوشش کونکی او ځیرک وي. د ټولنې مادي او معنوي حقونه مراعت کړي او د خپلې کورنۍ په پرمختګ او غوښتنو کې هڅه کونکی وي.

د وکیلانو د چلند په اړه د وکیلانو د قانون، د افغانستان د وکیلانو د اتحادیې اساسنامه، او د دې قانون د (۱) ضمیمې ځینې مسؤلیتونه په لاندې ډول دي:

د مدافع وکیلانو د قانون (۱۳) ماده د انجمن پر وړاندې د مدافع وکیل د وجایبو په اړه داسې صراحت لري: "مدافع وکیل د لاندې وجایبو لرونکی دی: ... ۱۰- نورو اشخاصو ته د دارالوکالې د نوم او عنوان له په عاریت ورکولو څخه ډډه کول. ۱۱- د دارالوکالې د ادرس د بدلېدو په هکله اړوندو مراجعو ته خبر ورکول. ۱۲- د جواز نوي کول. ۱۳- د قانون د حکمونو مطابق پر عایداتو باندې د مالیاتو ورکول. ۱۴- د مدافع وکیلانو انجمن ته د کلنیو عایداتو خبر ورکول. ۱۵- د عدلیې وزارت په تایید په یوه کال کې په وړیا توګه لږ تر لږه له درېیو جنایي قضیو څخه دفاع. ۱۶- د مدافع وکیلانو د انجمن په اساسنامه کې درج د سلوک د قواعدو په پام کې نیول. ۱۷- د مدافع وکیلانو د انجمن د اساسنامې مطابق د نورو دندو سرته رسول."[50]

---

[49] . هماغه. اساسنامې (۱) ضمیمه، ۲۹ ماده.

[50] . هماغه. د مدلفع وکیلانو قانون، ۱۳ ماده، (۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷).

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه، د افغانستان د وکیلانو د خپلواکې ټولنې د اساسنامې په (۳۳) ماده کې د انجمن د غړي مکلفیتونه په لاندې ډول بیان کړي دي: "د انجمن غړی لاندې مسؤلیتونه لري:

۱- د دې قانون د احکامو سره سم د امتیازاتو او غړیتوب فیسونو تادیه.

۲- د انجمن اړوند چارو پرمخ وړلو کې فعاله ونډه اخیستل.

۳- د اتحادیې د باصلاحیته چارواکو د پریکړو پلې کولو رعایت.

۴- په اړوندو غونډو کې ګډون.

۵- د مدافع وکیلانو د قانون له حکمونو سره سم د مظنون او متهم له حقونو څخه په وړیا توګه دفاع.

۶- د مدافع وکیلانو د قانون د احکامو، د دې اساسنامې او د مدافع وکیلانو د چلند څارنه.

۷- د حقوقي مرستو د خدمتونو په وړاندې کولو کې د حقوقي مرستو له خپلواک بورډ سره همکاري."[51]

د وکیلانو د چلند په اړه د وکیلانو د ټولنې د اساسنامې (۱) ضمیمه په مختلفو مادو کې د وکیل دندې په لاندې ډول بیانوي:

(۲) ماده: "مدافع وکیل مکلف دی چې د مشورو او حقوقي خدمتونو ترسره کولو پر مهال په خپلو کړنو کې د مدافع وکیلانو په قانون کې ټاکل شوي معیارونه مراعت کړي."[52]

(۳۹) ماده: "مدافع وکیل مکلف دی چې د دفاع وکالت د خدماتو د ترسره کولو او حقوقي مشورې ورکولو په وخت کې د مدافع وکیلانو قانون او د دې قانون په احکامو کې د ټاکل شوي معیارونو سره سم عمل وکړي."[53]

(۴۰) ماده: "د دې اساسنامې د احکامو څخه د سرغړونې په صورت کې، سرغړونکی د دغه اساسنامې د احکامو مطابق د تأدیب وړ ګڼل کیږي او د شکایت په صورت کې د رهبرۍ شورا کولای شي، د مدافع وکیلانو د قانون د (۲۷) مادې د (۲) فقرې د (۳) او (۴) بند او د اساسنامې د (۴۰) مادې له مخې د ټولو غړو د دوه ثلث رایو سره، د متخلف (سرغړونکي) شخص په تأدیب اقدام وکړي."[54]

---

[51] . هماغه. اساسنامې (۱) ضمیمه، ۳۳ ماده.

[52] . هماغه. ۲ ماده.

[53] . هماغه. ۳۹ ماده.

[54] . هماغه، ۴۰ ماده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایلـــــــــــــــــــــــــــــــه

د ۱۳۹۳ ل کال د جزائي اجراآتو قانون چې معمولاً جزائي دعوى ته د رسيده ګۍ له پروسيجر (شکلياتو) څخه بحث کوي، د مظنون او تورن حقوق په کې په واضح ډول ذکر شوي دي؛ مګر د مظنون او تورن وجايبو په اړه په کې وضاحت شتون نه لري. اساسي پوښتنه دا ده، چې آيا مظنون او تورن ته د جزائي دعوى په مختلفو پړاوونو کې کوم وجايب راجح کيږي يا نه؟
د جزائي اجراآتو په قانون کې د مظنون او تورن د وجايبو نه ذکر کول يوه قانوني خلا ده، چې قضاتو، څارنوالانو او مدافع وکيلانو ته يې د سؤ استفادې زمينه مساعده کړې ده او له بل پلوه د حقوقو او سياسي علومو او شرعياتو پوهنځيومحصلين او فارغان د عمل په ډګر کې د مظنون او تورن له وجايبو څخه ناخبره دي. قانون جوړونکي بايد دغه قانوني خلا رفع کړي او د مظنون او تورن حقوقو تر څنګ د هغه وجايب هم په واضح توګه ذکر کړي؛ تر څو له يوې خوا په ټولنه کې جنائي عدالت په ښه شکل تأمين شي او د قضاتو، څارنوالانو او مدافع وکيلانو د سؤ استفادې مخنيوى وشي او له بل پلوه د حقوقو او سياسي علومو او شرعياتو پوهنځيو محصلين او فارغان په دې وپوهيږي، چې په عمل کې مظنون او تورن ته د جزائي اجراآتو په مختلفو پړاوونو کې کوم وجايب راجح دي او کوم وجايب (مکلفيت) ورته نه دی راجح. مظنون او تورن بايد له مربوطه مسؤلينو سره په لازمی همکارۍ او د سکونت محل د تغير په هکله د محل پوليسو ته په خبر ورکولو مکلف وګڼل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندیـــــــــــــــــــــــــــــــزونه

- مقننه قوه باید جزائي اجراآتو قانون کې د مظنون او تورن د حقوقو ترڅنګ د هغوی مکلفیتونه (وجایب) هم ذکر کړي.
- که د حقیقت تثبیت د مظنون یا تورن د همکارۍ پرته ناممکن وي او مظنون یا تورن هم امتناع وکړي لکه ځان اړینو معایناتو ته نه وړاندې کول، نو مربوطه مسؤلین د جدي چالش سره مخ کیږي، چې په دې اړه هم د جزائي اجراآتو قانون کې وضاحت نشته او باید چې قانون جوړونکي دغه موضوع روښانه کړي.
- که مظنون یا تورن د ضمانت په واسطه خوشې شي، نو په اسانۍ سره خپل اقامت محل تغیروي او بیا د هغه پیدا کول ستونزمن کیږي، نو فلهذا دا ضروري ده تر څو د جزایي اجراآتو قانون کې مظنون او متهم مکلف وګڼل شي؛ ترڅو د تحقیق په جریان کې یا د قضایي رسیده ګۍ په وخت کې د محل د تغیر په اړه د محل پولیسو ته خبر ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مـأخـــــــذونـــــــــه

1. تائب، برکت الله (۱۳۹۶ ل). فقهي قواعد، څلورم چاپ، د حکمت خپرندويه ټولنه، جلال آباد، افغانستان.
2. دانش، حفیظ الله (۱۳۹۸ ل). د جزائي محاکماتو اصول، لومړی ټوک، ژباړن: بصير احمد کوچی، دوهم چاپ، مستقبل خپرندويه ټولنه، جلال آباد، افغانستان.
3. عظيمي، احدالله او نور (۱۳۹۶ ل). مباحث عمومي وکالت دفاع برای کلینیک های حقوقی بنیاد، چاپ اول، شرکت چاپی و تبلیغاتی مارک، کابل، افغانستان.
4. نظامي، عبدالقيوم (----). اصول اجراآت و محاکمات جزایی، جلد اول.
5. اساسنامه انجمن مستقل وکلای مدافع افغانستان.
6. د افغانستان اساسي قانون (۱۳۸۲ ل). ۸۱۸ رسمي جريده.
7. د مدافع وکيلانو قانون (۱۳۸۶ ل). ۹۳۴ رسمي جريده.
8. د مدافع وکيلانو د سلوک او د چلند د ډول په هکله د مدافع وکيلانو د خپلواکي ټولني د اساسنامې (۱) ګڼه ضميمه (----).
9. د جزائي اجراآتو قانون (۱۳۹۳ ل). ۱۱۳۲ رسمي جريده.
10. د جزا کود (۱۳۹۶ ل). ۱۲۶۰ رسمي جريده.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library